

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยมีผลผลิตข้าว ปีการผลิต 2549/2550 รวมทั้งสิ้น 29.64 ล้านตันข้าวเปลือก เป็นผลผลิตข้าวเปลือกนาปี 22.83 ล้านตันข้าวเปลือก คิดเป็นร้อยละ 77.05 ของผลผลิตทั้งหมด แหล่งผลิตสำคัญอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 45.07 และภาคเหนือ ร้อยละ 28.22 ในส่วนของภาคเหนือ จังหวัดที่เป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญ ได้แก่ นครสวรรค์ พิจิตร เชียงราย เพชรบูรณ์ พิจนุ โลก และกำแพงเพชร (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2551 : ออนไลน์) โดยเฉลี่ยในแต่ละปีผลผลิตข้าวทั้งหมดจะใช้เพื่อการบริโภคภายในประเทศ ร้อยละ 57 ใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ และแปรรูปผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ร้อยละ 13 และส่งออกอีก ร้อยละ 30 (กรมการข้าว, 2551 : ออนไลน์) ซึ่งในปี 2550 มีมูลค่าการส่งออกสูงถึง 119,304.12 ล้านบาท นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ที่สุดของโลก โดยปี 2549 มีส่วนแบ่งการตลาดโลกถึงร้อยละ 26 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2550 : ออนไลน์)

ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะเป็นประเทศที่ส่งออกข้าวรายใหญ่ที่สุดของโลก แต่ก็ไม่สามารถกำหนดราคาข้าวในตลาดโลกได้ เกษตรกรยังคงประสบปัญหาการค้าข้าวที่ผันผวนมาโดยตลอด เนื่องจากข้าวเป็นสินค้าเกษตรที่มีลักษณะสำคัญ คือ ไม่สามารถเก็บรักษาได้นาน และมีความเสี่ยงภัยจากธรรมชาติที่มักเกิดขึ้นบ่อยครั้งในแต่ละฤดูการผลิต นอกจากนี้ผลผลิตข้าวมักจะล้นตลาดในช่วงเวลาการเก็บเกี่ยว และขาดตลาดนอกฤดูการเก็บเกี่ยว ประกอบกับลักษณะพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่ของเกษตรกรจะเป็นพื้นที่นาขนาดเล็ก กระจุกกระจายอยู่ทั่วไป ส่งผลให้อำนาจในการต่อรองราคาขึ้นอยู่กับผู้ประกอบการรับซื้อข้าวเปลือกเป็นส่วนใหญ่ (ดำรงศักดิ์ ชัยสนธิ และ ก่อเกียรติ วิริยะกิจพัฒนา, 2542 : 9)

รัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นที่ต้องให้ความช่วยเหลือเกษตรกรให้สามารถจำหน่ายข้าวเปลือกได้ในราคาที่สูงขึ้น จึงจัดทำโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2549/2550 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ที่เหมาะสม ยกกระดับราคาข้าวให้สูงขึ้นทั้งระบบ และเพิ่มทางเลือกให้เกษตรกรให้มีอำนาจต่อรองสูงขึ้น (กรมการค้าภายใน, 2550) โดยกำหนดราคารับจำนำข้าวเปลือกนาปี ต้นละ 6,500 บาท และปรับลดลงตามคุณภาพข้าวที่ลดลง หรือความชื้นของข้าวเปลือกที่เพิ่มขึ้นตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด สำหรับเกษตรกรที่จะจำนำข้าวเปลือกในโครงการ

จะต้องขึ้นทะเบียนเกษตรกร เพื่อขอใบรับรองเกษตรกรจากสำนักงานเกษตรในพื้นที่ กรณีที่เกษตรกรไม่มีขุ้งฉางเป็นของตนเอง สามารถนำข้าวเปลือกกับโรงสีที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดคุณสมบัติ และหลักเกณฑ์การเข้าร่วมโครงการของโรงสีที่สำคัญ เช่น มีเครื่องอบลดความชื้น หรือลานตาก มีสถานที่เก็บข้าวอยู่ในบริเวณเดียวกับโรงสี มีเครื่องตรวจวัดความชื้น เครื่องชั่งน้ำหนักที่ได้มาตรฐาน และเครื่องคอมพิวเตอร์ที่บันทึกข้อมูล ในส่วนหลักเกณฑ์ปฏิบัติงานนั้น โรงสีจะนัดหมายเกษตรกรส่งมอบข้าวเปลือกที่จัดรับจํานำ และองค์การคลังสินค้า (อคส.) จะตรวจสอบน้ำหนัก ความชื้น สิ่งเจือปน และจัดชั้นคุณภาพข้าวเปลือกก่อนออกใบประทวนสินค้าให้แก่เกษตรกร เพื่อนำไปจํานำกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และได้กำหนดวิธีกำกับดูแลในขั้นตอนการตรวจสอบน้ำหนักและคุณภาพข้าวเปลือก โดยแต่งตั้งให้มีผู้แทนเกษตรกร และข้าราชการประจำจัดรับจํานำจุดละ 1 คน เพื่อให้ความเป็นธรรมแก่เกษตรกร (กรมการค้าภายใน, 2550)

จังหวัดกำแพงเพชร เป็นจังหวัดเป้าหมายที่สำคัญของภาคเหนือ ในการดำเนินงานโครงการรับจํานำข้าวเปลือกนปี ปีการผลิต 2549/2550 เนื่องจากมีผลผลิตข้าวเปลือกที่จํานำในโครงการ คิดเป็นร้อยละ 19.67 ของภาคเหนือ (กรมการค้าภายใน, 2550 : ออนไลน์) ผลผลิตข้าวเปลือกที่เข้าร่วมโครงการในจังหวัดกำแพงเพชร ร้อยละ 99.77 เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรจํานำกับ อคส. ณ โรงสีที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งมีจำนวน 20 โรง ในพื้นที่ 5 อำเภอ ปริมาณข้าวเปลือกที่จํานำในโครงการรวมทั้งสิ้น 0.138 ล้านตันข้าวเปลือก จำนวนการออกใบประทวนสินค้าให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการรวม 6,857 ฉบับ พื้นที่รับจํานำข้าวเปลือกที่สำคัญอยู่ในอำเภอเมืองกำแพงเพชร โดยมีปริมาณข้าวเปลือกที่จํานำในโครงการ 51,179.62 ตัน คิดเป็นร้อยละ 36.98 ของปริมาณข้าวเปลือกที่รับจํานำในโครงการทั้งจังหวัด (สำนักงานการค้าภายในจังหวัดกำแพงเพชร, 2550)

จากการดำเนินงานมาตรการรับจํานำข้าวเปลือกโดยรัฐบาลที่เริ่มดำเนินการอย่างจริงจังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 (อัมมาร สยามวาลา และวิโรจน์ ณ ระนอง, 2533 : 269) ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานมาตรการรับจํานำในช่วงที่ผ่านมา ได้แก่ เกษตรกรไม่ได้รับข้อมูลข่าวสาร รายละเอียดการเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรไม่ได้รับราคาตามข้อเท็จจริงที่กำหนดไว้ในโครงการ เนื่องจากการทุจริตของผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งรัฐบาลก็ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นมาโดยลำดับ อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญที่ยังคงประสบอยู่ในปัจจุบันคือ เกษตรกรไม่ได้รับความเป็นธรรมในขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพ น้ำหนัก และประเมินราคาข้าวเปลือกเพื่อเข้าร่วมโครงการที่โรงสี

ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า การดำเนินงานโครงการรับจำนำข้าวเปลือก จะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ก็ด้วยผู้ปฏิบัติมีการตรวจสอบคุณภาพ น้ำหนัก และกำหนดราคาข้าวเปลือกให้แก่เกษตรกรด้วยความเป็นธรรม ซึ่งเป็นขั้นตอนในการดำเนินงานที่โรงสี ภายใต้การกำกับดูแลขององค์การคลังสินค้าและจังหวัด ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานโครงการรับจำนำข้าวเปลือกของโรงสี รวมถึงปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในขั้นตอนการดำเนินงานโครงการรับจำนำของโรงสี เพื่อเป็นข้อมูลแก่ผู้เกี่ยวข้องในโครงการหาทางปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาการดำเนินงานของโรงสีในโครงการรับจำนำข้าวเปลือกประจำปี ปีการผลิต 2549/2550 ในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานของโรงสีในโครงการรับจำนำข้าวเปลือกประจำปี ปีการผลิต 2549/2550 ในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

1.3 นิยามศัพท์

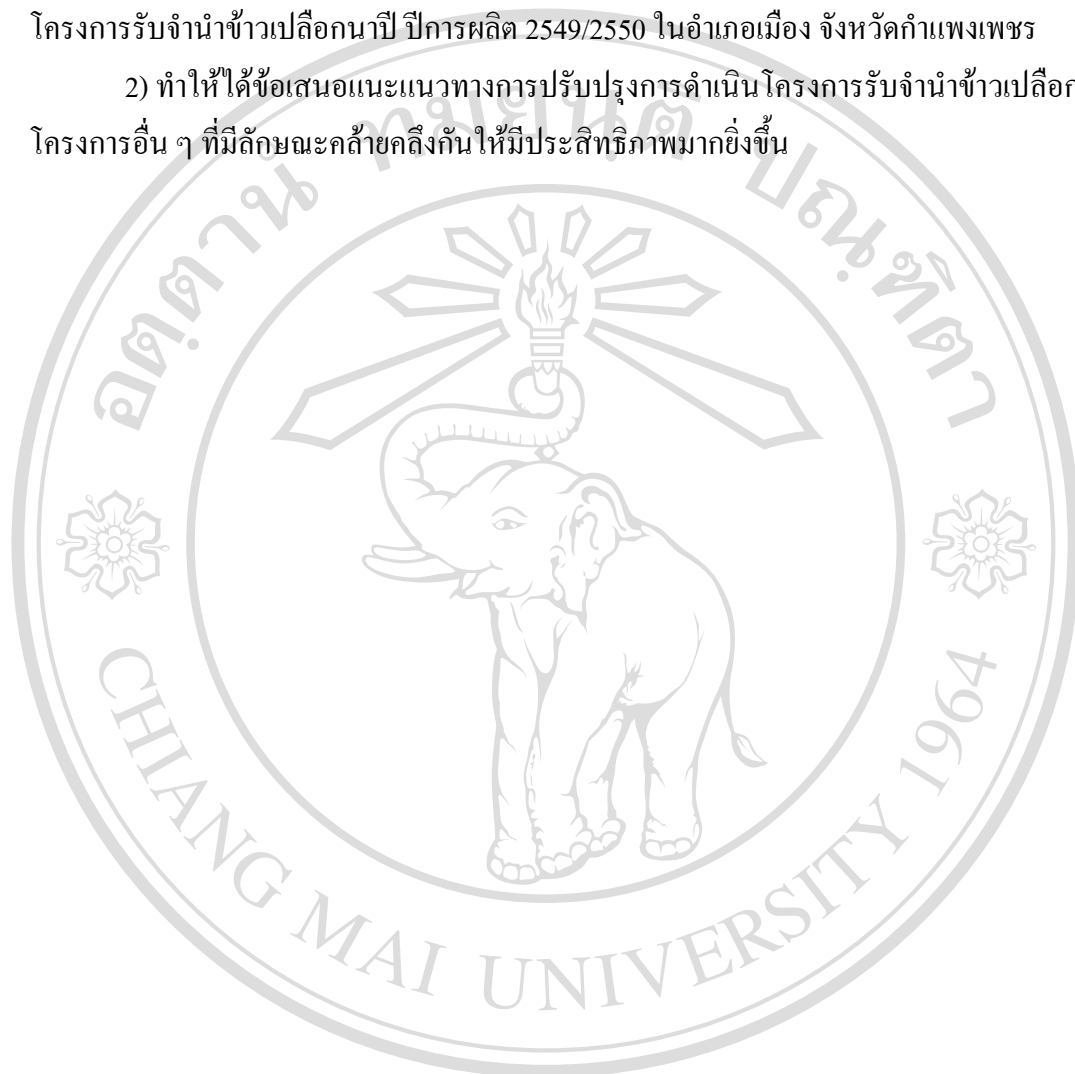
โครงการรับจำนำข้าวเปลือกประจำปี ปีการผลิต 2549/2550 หมายถึง โครงการรับจำนำข้าวเปลือกประจำปี ปีการผลิต 2549/2550 ของโรงสีที่สมัครเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกกับองค์การคลังสินค้า กระทรวงพาณิชย์ ในช่วงระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2549 – กุมภาพันธ์ 2550 ในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ หมายถึง ชาวนาที่จำนำผลผลิตข้าวเปลือกกับโรงสีที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกประจำปี ปีการผลิต 2549/2550 ในระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2549 – กุมภาพันธ์ 2550 ในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

ใบประทวนสินค้า หมายถึง เอกสารที่องค์การคลังสินค้าออกให้เกษตรกรที่นำข้าวเปลือกฝากไว้กับองค์การคลังสินค้าที่จุดรับฝากข้าวเปลือกโรงสีที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งจะระบุรายละเอียดสำคัญเกี่ยวกับจำนวนเงินที่เกษตรกรจะได้รับจากกระบวนการตีราคาข้าวเปลือกที่จุดรับฝากข้าวเปลือกโรงสี เพื่อให้เกษตรกรนำใบประทวนสินค้าไปจำนำ และรับเงินกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในพื้นที่

1.4 ประโยชน์ที่ได้รับ

- 1) ทำให้ทราบวิธีการดำเนินงาน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานของโรงสีในโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2549/2550 ในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร
- 2) ทำให้ได้ข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงการดำเนินโครงการรับจำนำข้าวเปลือก และโครงการอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved